

238**UCHWAŁA PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ**

z dnia 14 kwietnia 1997 r.

w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji do spraw referendum, dotyczących przygotowania i przeprowadzenia referendum konstytucyjnego zarządzanego na dzień 25 maja 1997 r.

Na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o referendum (Dz. U. Nr 99, poz. 487) Państwowa Komisja Wyborcza uchwala, co następuje:

§ 1. Ustala się wytyczne w sprawie zadań i trybu pracy obwodowych komisji do spraw referendum, dotyczące przygotowania i przeprowadzenia referendum

konstytucyjnego zarządzanego na dzień 25 maja 1997 r., stanowiące załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej:
W. Łączkowski

Załącznik do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 14 kwietnia 1997 r. (poz. 238)

**WYTYCZNE PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ
W SPRAWIE ZADAŃ I TRYBU PRACY OBWODOWYCH KOMISJI DO SPRAW REFERENDUM, DOTYCZĄCE
PRZYGOTOWANIA I PRZEPROWADZENIA REFERENDUM KONSTITUCYJNEGO ZARZĄDZONEGO NA DZIEŃ
25 MAJA 1997 R.**

1. Wstęp

Do przygotowania i przeprowadzenia referendum konstytucyjnego stosuje się ustawę z dnia 29 czerwca 1995 r. o referendum (Dz. U. Nr 99, poz. 487), zwaną dalej ustawą, oraz w sprawach, które przez nią nie zostały uregulowane — ustawę z dnia 28 maja 1993 r. — Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 45, poz. 205 i z 1995 r. Nr 132, poz. 640), zwaną dalej Ordynacją wyborczą. Teksty obu ustaw obwodowe komisje do spraw referendum otrzymają odrębnie.

2. Zadania obwodowej komisji do spraw referendum i zasady ich realizacji

Obwodowa komisja do spraw referendum wykonuje następujące zadania:

- 1) podejmuje niezbędne prace przygotowawcze do przeprowadzenia głosowania w obwodzie,
- 2) przeprowadza głosowanie,
- 3) czuwa, by głosowanie przebiegało zgodnie z prawem,
- 4) ustala wyniki głosowania w obwodzie i niezwłocznie podaje je do publicznej wiadomości przez wywieszenie,
- 5) przekazuje jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie do wojewódzkiej komisji do spraw referendum,
- 6) przekazuje drugi egzemplarz protokołu, wraz z ilością materiałów z głosowania, wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta).

Obwodowa komisja do spraw referendum wykonuje swoje zadania w sposób określony w regulaminie obwodowych komisji do spraw referendum, stanowiącym załącznik do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 29 grudnia 1995 r. w sprawie regulaminów wojewódzkich i obwodowych komisji do spraw referendum (Monitor Polski z 1996 r. Nr 1, poz. 11).

Członkowie komisji mają obowiązek — pod rygorem odwołania ze składu komisji — aktywnego uczestniczenia we wszystkich pracach komisji, a w szczególności w jej posiedzeniach, szkoleniu, dyżurach i innych czynnościach związanych z przygoto-

waniem i przeprowadzeniem głosowania oraz ustaleniem jego wyników. W razie niemożliwości wzięcia udziału w pracach komisji z ważnych powodów członek komisji jest obowiązany uprzedzić o tym jak najwcześniej przewodniczącego komisji (§ 11 i 12 regulaminu).

Obsługę i techniczno-materialne warunki pracy komisji jest obowiązany zapewnić wójt lub burmistrz (prezydent miasta). Dotyczy to w szczególności zawiadomienia członków komisji o miejscu i terminie pierwszego posiedzenia komisji, wydania członkom komisji zaświadczeń o członkostwie i funkcji pełnionej w komisji, zwrotu kosztów przejazdu, wypłaty diet, zaopatrzenia w materiały niezbędne do pracy komisji, przygotowania lokalu do głosowania, pomocy w zabezpieczeniu materiałów (zwłaszcza kart do głosowania, pieczęci i spisów osób uprawnionych do udziału w referendum), zapewnienia środków łączności, transportu itp.

3. Organizacja przygotowań do dnia referendum konstytucyjnego

Stosownie do § 3 regulaminu komisja na pierwszym posiedzeniu dokona wyboru przewodniczącego komisji i jego zastępcy oraz, po dokładnym zapoznaniu się z niniejszymi wytycznymi, podejmie ustalenia co do sposobu wykonania swoich zadań.

W terminie i miejscu ustalonym przez wojewódzką komisję do spraw referendum wszyscy członkowie komisji są obowiązani uczestniczyć w szkoleniu zapewniającym prawidłowe przygotowanie komisji do zgodnego z prawem i sprawnego przeprowadzenia głosowania oraz ustalenia jego wyników.

Najpóźniej na cztery dni przed dniem referendum przewodniczący komisji zwoła w lokalu, w którym odbędzie się głosowanie, posiedzenie komisji celem:

- skontrolowania stanu przygotowania lokalu, w którym odbywać się będzie głosowanie,
- ustalenia organizacji pracy komisji w dniu głosowania,
- dokonania podziału czynności związanych z odbiorem kart do głosowania, spisów osób uprawnionych do udziału w referendum, pieczęci komisji,

formularzy protokołów i innych materiałów dotyczących głosowania,

- ustalenia sposobu zabezpieczenia do dnia głosowania kart do głosowania oraz wyżej wymienionych dokumentów i materiałów,
- omówienia sposobu ustalania wyników głosowania oraz dostarczenia protokołu głosowania w obwodzie do wojewódzkiej komisji do spraw referendum,
- ustalenia sposobu przekazania, po głosowaniu, na przechowanie wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) drugiego egzemplarza protokołu, kart do głosowania, spisu osób uprawnionych do udziału w referendum, pieczęci komisji i innych materiałów z przeprowadzonego głosowania.

Podczas kontroli stanu przygotowania lokalu, w którym odbywać się będzie głosowanie, komisja zwraca uwagę, by jego wygląd odpowiadał powadze aktu głosowania; lokal powinien być wyposażony w godło państwowe, urnę mogącą pomieścić karty do głosowania oddane przez wszystkich uprawnionych do udziału w głosowaniu i pomieszczenia lub osłony zapewniające tajność głosowania, umieszczone w taki sposób, aby zapewnić sprawny jego przebieg. Miejsca zapewniające tajność głosowania powinny być wyposażone w niezbędne przybory do pisania.

Na widocznym miejscu w lokalu głosowania wywieszają się wyłącznie urzędowe obwieszczenia dotyczące referendum konstytucyjnego:

- o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji do spraw referendum,
- o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu.

W lokalu oraz na terenie budynku, w którym przeprowadzone będzie głosowanie, nie mogą być umieszczane plakaty i napisy o charakterze agitacyjnym (art. 42 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej).

Komisja w swojej siedzibie powinna mieć zapewniony dostęp do telefonu oraz znać numery telefonów, pod którymi pełnione będą dyżury wojewódzkiej komisji do spraw referendum i dyżur w urzędzie gminy.

Stwierdzone braki w przygotowaniu lokalu do głosowania komisja sygnalizuje wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta), a następnie sprawdza, czy zostały one usunięte.

Ustalenia dotyczące organizacji pracy komisji w dniu głosowania powinny przewidywać rozpoczęcie pracy komisji w możliwie pełnym składzie o godz. 5⁰⁰ i ustalenie wyników głosowania po jego zakończeniu o godz. 22⁰⁰. Należy przewidzieć taką organizację pracy komisji podczas głosowania, aby zapewnić jego sprawny przebieg przy ustawowo wyma-

ganej obecności podczas głosowania co najmniej 3 osób wchodzących w skład komisji, w tym przewodniczącego komisji lub jego zastępcy (art. 36 ust. 3 Ordynacji wyborczej).

Czynności związane z przeprowadzeniem głosowania oraz ustaleniem jego wyników mogą być wykonywane wyłącznie przez członków komisji. W związku z tym organizacja pracy komisji w dniu głosowania powinna uwzględniać okoliczności, które mogą mieć wpływ na liczbę osób głosujących w określonych porach dnia.

Karty do głosowania obwodowa komisja otrzyma od wojewódzkiej komisji do spraw referendum. W razie potrzeby dostarczenia dodatkowych kart, należy zwrócić się do wojewódzkiej komisji do spraw referendum.

Dla odbioru kart do głosowania, formularzy protokołów i innych materiałów komisja wyznacza co najmniej dwie osoby ze swego składu, przy czym jedną z nich powinien być przewodniczący komisji lub jego zastępca. Osoby te powinny najpóźniej w przeddzień głosowania dokładnie sprawdzić:

- czy karty do głosowania w referendum konstytucyjnym zostały dostarczone w odpowiedniej liczbie,
- czy komisja otrzymała formularze protokołów głosowania w obwodzie,
- czy wraz z materiałami komisja otrzymała spis osób uprawnionych do udziału w referendum, który najpóźniej w przeddzień głosowania powinien być przekazany przewodniczącemu komisji przez urząd gminy (art. 31 Ordynacji wyborczej),
- czy komisja ma przygotowaną pieczęć do opatrzenia nią kart do głosowania i protokołu,
- czy zapewniono komisji inne materiały, np. umożliwiające opieczętowanie urny, prowadzenie arkusza pomocniczych podczas liczenia głosów, zapakowanie dokumentów z głosowania itp.

Osoby wyznaczone do odbioru kart do głosowania i innych materiałów ustalają z wójtem lub burmistrzem (prezydentem miasta) sposób zabezpieczenia i przechowywania kart do głosowania i innych materiałów od momentu ich odbioru i sprawdzenia do dnia głosowania.

Z czynności odbioru kart do głosowania sporządza się protokół, wymieniając w nim liczbę otrzymanych kart do głosowania. Protokół pozostaje w dokumentacji komisji.

4. Głosowanie

W dniu referendum konstytucyjnego komisja zbiera się w lokalu głosowania w możliwie

pełnym składzie nie później niż o godz. 5⁰⁰ i dokonuje przed godz. 6⁰⁰ następujących czynności:

- sprawdza, czy urna jest pusta, a następnie zamyka ją i opieczętowuje,
- ustala i odnotowuje w protokole głosowania liczbę otrzymanych kart do głosowania. Liczbę tę wpisuje się w części I ust. 3 protokołu,
- stempluje, przy użyciu kolorowego tuszu, karty do głosowania pieczęcią obwodowej komisji do spraw referendum,
- rozkłada spis osób uprawnionych do udziału w referendum oraz karty do głosowania,
- sprawdza, czy wewnątrz i na zewnątrz budynku, w którym znajduje się lokal komisji, nie ma materiałów agitacji referendalnej.

W lokalu głosowania mają prawo być obecni mężowie zaufania, którzy przedłożą przewodniczącemu komisji zaświadczenie sporządzone według wzoru ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą, stwierdzające, iż zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy zostali delegowani do pełnienia tej funkcji w tym obwodzie głosowania przez organ partii, organizacji politycznej lub społecznej o zasięgu ogólnopolskim. Nie są uprawnione do delegowania mężów zaufania organizacje tworzone wyłącznie w celach wyborczych.

Nazwisko i imię każdego męża zaufania oraz nazwę partii, organizacji politycznej lub społecznej, która go delegowała, komisja wpisuje do prowadzonego odręcznie wykazu, a po zakończeniu ustalenia wyników głosowania wpisuje odpowiednio w części III ust. 4 protokołu głosowania w obwodzie nazwiska i imiona mężów zaufania obecnych przy jego sporządzaniu. Dopuszczalne jest sporządzenie wykazu mężów zaufania, który dołącza się do protokołów głosowania. Wykaz taki, podpisany przez przewodniczącego komisji i opatrzony pieczęcią komisji, stanowi załącznik do protokołu. Adnotację o sporządzeniu załącznika należy umieścić w wymienionym ustępie protokołu.

Zaświadczenia wystawiane mężom zaufania przez organy różnych organizacji politycznych i społecznych mogą różnić się między sobą wyglądem i układem graficznym, gdyż w referendum nie były wydawane centralnie druki tych zaświadczeń, lecz ich treść musi odpowiadać wzorowi ustalonemu przez Państwową Komisję Wyborczą. Dopuszczalne jest opatrzenie zaświadczenia, w miejscu przeznaczonym na wpis o organie działającym w imieniu organizacji politycznej lub społecznej, stosowną pieczęcią tego organu.

Z przepisów ustawy i Ordynacji nie wynika obowiązek wcześniejszego (przed dniem głosowania w refe-

rendum) zgłaszania mężów zaufania do komisji przeprowadzających referendum.

Komisja kontroluje, czy treść zaświadczenia, którym legitymuje się mąż zaufania delegowany do komisji, odpowiada ustalonemu wzorowi, oraz sprawdza tożsamość osoby okazującej zaświadczenie. Komisje natomiast nie są zobowiązane do sprawdzania, czy organizacja polityczna lub społeczna, której organ deleguje męża zaufania, ma zasięg ogólnopolski, gdyż potwierdzenie spełnienia tego warunku wynika z treści zaświadczenia.

Organami uprawnionymi do delegowania mężów zaufania są organy statutowych struktur organizacji politycznych i społecznych wszystkich szczebli, z organami najniższych szczebli włącznie, np. zarządy lub przewodniczący kół terenowych i zakładowych.

Do każdej komisji do spraw referendum uprawniona organizacja może zgłosić po jednym mężu zaufania. Gdyby do komisji zgłosił się więcej niż jeden mąż zaufania delegowany przez tę samą organizację polityczną lub społeczną, komisja dopuści do czynności tylko tego męża zaufania, który zgłosił się do niej pierwszy, bez względu na szczebel organizacyjny delegującego. Nie można dopuścić do wykonywania funkcji męża zaufania w jednej komisji przez kilka osób delegowanych przez tę samą organizację, nawet gdyby zamierzali swoje obowiązki wykonywać na zmianę.

Mężowie zaufania są uprawnieni do:

- obecności przy wszystkich czynnościach komisji przed rozpoczęciem głosowania, w tym przy ustaleniu liczby otrzymanych kart do głosowania, sprawdzeniu, czy urna jest pusta, i przy jej opieczętowaniu,
- obecności w lokalu komisji w czasie jego otwarcia dla głosujących, z prawem bieżącego zgłaszania przewodniczącemu komisji uwag dotyczących przebiegu głosowania i pracy komisji,
- obecności przy otwarciu urny po zakończeniu głosowania i obliczaniu wyników głosowania oraz sporządzaniu protokołu głosowania,
- wniesienia do protokołu uwag dotyczących zarówno przebiegu głosowania, jak i ustalonych wyników głosowania, z wymienieniem konkretnych zarzutów. W związku z tym przewodniczący komisji, przed podpisaniem protokołu przez obecnych przy jego sporządzaniu członków komisji, zwraca się do mężów zaufania z pytaniem, czy zgłaszają uwagi z wymienieniem zarzutów, a w wypadku zgłoszenia takich uwag i zarzutów wpisuje je w odpowiedniej rubryce protokołu,
- towarzyszenia (w miarę możliwości technicznych) przewodniczącemu komisji przewożącemu protokół do punktu rejonowego lub do wojewódzkiej ko-

misji do spraw referendum oraz osobie upoważnionej przez wojewódzką komisję, przewożącej protokoły z punktów rejonowych do komisji wojewódzkich,

- obecności w punkcie rejonowym przy przekazywaniu protokołu przez przewodniczącego obwodowej komisji.

Przewodniczący komisji we współdziałaniu z wójtem lub burmistrzem (prezydentem miasta) zapewnia podanie do publicznej wiadomości, w urzędzie gminy (miasta), informacji o ustalonej przez komisję obwodową godzinie rozpoczęcia jej pracy w dniu referendum konstytucyjnego.

Punktualnie o godzinie 6⁰⁰ komisja otwiera lokal, w którym odbywać się będzie głosowanie.

Od chwili rozpoczęcia głosowania do czasu ustalenia jego wyników w lokalu powinny przebywać bez przerwy co najmniej 3 osoby wchodzące w skład komisji, przy czym jedną z nich powinien być przewodniczący komisji lub jego zastępca.

Członkowie komisji i mężowie zaufania są obowiązani nosić identyfikatory, tj. kartoniki z imieniem i nazwiskiem oraz funkcją (przewodniczący komisji, zastępca przewodniczącego komisji, członek komisji, mąż zaufania; w przypadku męża zaufania dopuszczalne jest wskazanie nazwy organizacji delegującej).

W czasie głosowania mogą przebywać dziennikarze legitymujący się „kartami prasowymi”, wydanymi dziennikarzom krajowym przez dyrektora delegatury wojewódzkiej Krajowego Biura Wyborczego, a dziennikarzom zagranicznym — przez kierownika Krajowego Biura Wyborczego.

Osoby, które otrzymały karty prasowe, są obowiązane zgłosić swoją obecność przewodniczącemu komisji lub osobie go zastępującej oraz dostosować się do zarządzeń mających na celu zapewnienie tajności głosowania, jego powagi i ustalonego porządku. Karta prasowa nie upoważnia do przeprowadzania wywiadów na terenie lokalu, w którym odbywa się głosowanie, oraz przebywania w lokalu obwodowej komisji po zakończeniu głosowania.

Czynności w toku głosowania:

- wyznaczony członek komisji sprawdza tożsamość osoby zgłaszającej się do głosowania, prosząc o okazanie dowodu osobistego lub innego dokumentu ze zdjęciem, umożliwiającego stwierdzenie tożsamości (art. 37 ust. 1 Ordynacji wyborczej),
- następnie ustala się, czy ta osoba jest uprawniona do głosowania w tym obwodzie, to znaczy, czy jest ujęta w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum; osobę ujętą w spisie, nie posiadającą

odpowiedniego dokumentu, dopuszcza się do głosowania po potwierdzeniu jej tożsamości przez dwie wiarygodne osoby znane członkom komisji (art. 37 ust. 2 Ordynacji wyborczej),

- po ustaleniu prawa do udziału w głosowaniu członek komisji wręcza osobie uprawnionej kartę do głosowania po potwierdzeniu przez nią jej otrzymania własnoręcznym podpisem w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum. Wydając kartę do głosowania członek komisji sprawdza, czy jest ona opatrzona pieczęcią obwodowej komisji. W razie odmowy złożenia podpisu, komisja wydaje kartę do głosowania, czyniąc w rubryce „uwagi” adnotację „odmowa podpisu”.

Obwodowa komisja dopisuje w dniu głosowania do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum (art. 32 Ordynacji wyborczej):

- osobę przedkładającą zaświadczenie o prawie do głosowania, zatrzymując zaświadczenie i dołączając je do spisu,
- osobę pominiętą w spisie, jeżeli udokumentuje zapisem w dowodzie osobistym, iż stale zamieszkuje na terenie obwodu głosowania, a urząd gminy, na żądanie komisji, potwierdzi telefonicznie, że pominięcie jest wynikiem pomyłki (a nie np. braku prawa do udziału w referendum z powodu pozbawienia praw publicznych, ubezwłasnowolnienia czy też skreślenia tej osoby ze spisu po dopisaniu jej do spisu w innym obwodzie),
- obywatela polskiego stale zamieszkującego za granicą, na podstawie ważnego polskiego paszportu; dane objęte spisem komisja wpisuje w odpowiednich rubrykach spisu na podstawie paszportu i oświadczenia zainteresowanego, odnotowując numer paszportu w rubryce „uwagi”.

Komisja nie jest uprawniona do dokonywania jakichkolwiek innych zmian w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum.

Na życzenie głosującego komisja powinna wyjaśnić mu zasady głosowania oraz warunki ważności głosu według informacji umieszczonej na karcie do głosowania.

Podczas głosowania przewodniczący komisji czuwa, by przestrzegano tajności głosowania i nie prowadzono agitacji, oraz nad utrzymaniem porządku i właściwego toku czynności podczas głosowania. Ma on prawo żądać opuszczenia lokalu, w którym odbywa się głosowanie, przez osoby naruszające porządek i spokój, a w razie potrzeby zwrócić się do komendanta właściwej jednostki policji o zapewnienie koniecznej pomocy (art. 44 Ordynacji wyborczej). Przypadki zakłócenia głosowania komisja odnotowuje w protokole głosowania.

Komisja baczy, by uprawnieni głosowali wyłącznie osobiście (art. 33 Ordynacji wyborczej). Osobie niepełnosprawnej, na jej prośbę, może pomagać w głosowaniu inna osoba, z wyłączeniem mężów zaufania (art. 40 Ordynacji wyborczej). Niedopuszczalne jest głosowanie za członków rodzin lub za inne osoby oraz przeprowadzanie głosowania poza lokalem głosowania; dotyczy to również szpitali i zakładów opieki społecznej.

Punktualnie o godz. 22⁰⁰ komisja zamyka lokal, w którym odbywa się głosowanie, umożliwiając oddanie głosu osobom, które przed tą godziną przybyły do lokalu.

Zasadą jest, że głosowanie nie może być przerwane, chyba że w wyniku nadzwyczajnych wydarzeń zostanie przejściowo uniemożliwione. Zarządzenie przerwy w głosowaniu, jego przedłużenia lub odroczenia komisja natychmiast podaje do publicznej wiadomości oraz przesyła je — w myśl art. 41 ust. 1 Ordynacji wyborczej — wojewódzkiej komisji do spraw referendum i wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta).

W razie przerwania lub odroczenia głosowania wskutek nadzwyczajnych wydarzeń, komisja zabezpiecza urny wyborczej, a także — w odrębnych pakietach — spis i nie wykorzystane karty do głosowania, a następnie urnę wraz z pakietami i pieczęcią komisji oddaje na przechowanie przewodniczącemu komisji. Nie wykorzystane karty do głosowania należy policzyć, chyba że okoliczności czynią to niemożliwym. Z czynności tych należy sporządzić protokół i podać w nim liczbę nie wykorzystanych kart do głosowania.

Przed wznowieniem głosowania komisja stwierdza protokolarnie, czy pieczęcie na urnie nie zostały naruszone (art. 41 ust. 2 Ordynacji wyborczej).

Przerwanie lub odroczenie głosowania komisja odnotowuje w protokołach głosowania.

5. Czynności wstępne dotyczące ustalenia wyników głosowania w obwodzie

Niezwłocznie po zakończeniu głosowania komisja możliwie w pełnym składzie przystępuje, w obecności mężów zaufania, do rozliczenia otrzymanych kart do głosowania. W tym celu, nie otwierając urny, komisja ustala liczbę osób, którym wydano karty do głosowania. Ustalenie to jest dokonywane na podstawie liczby podpisów, którymi uprawnieni potwierdzili otrzymanie karty do głosowania.

Liczbę tę wpisuje się w części I ust. 4 protokołu głosowania.

Następnie komisja ustala liczbę nie wykorzystanych kart do głosowania i wpisuje tę liczbę w części I ust. 5 protokołu.

Karty nie wykorzystane komisja pakuje w paczkę, wpisując na opakowaniach liczbę kart umieszczonych w paczce oraz opatruje paczkę swoją pieczęcią.

Na podstawie danych wpisanych do protokołu komisja sprawdza, czy rozliczenie kart do głosowania jest pełne, to jest, czy liczba wydanych kart do głosowania (liczba osób, którym wydano karty) i liczba nie wykorzystanych kart do głosowania stanowią w sumie liczbę kart do głosowania, które komisja otrzymała przed rozpoczęciem głosowania. Przypuszczalną przyczynę ewentualnej niezgodności komisja podaje w części II ust. 3 protokołu głosowania.

Kolejną czynnością jest ustalenie liczby osób uprawnionych do udziału w referendum. Liczbą tą jest liczba osób umieszczonych w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum, łącznie z osobami dopisanymi przez komisję podczas głosowania. Liczbę tę komisja wpisuje w części I ust. 2 protokołu.

6. Ustalenie wyników głosowania w obwodzie

W celu ustalenia wyników głosowania komisja otwiera urnę, po czym odkłada karty do głosowania przedarte całkowicie na dwie lub więcej części. Karty te należy włożyć do koperty, podając na niej informację „karty przedarte”. Kart tych w dalszych obliczeniach nie bierze się pod uwagę (art. 27 ust. 4 ustawy).

Komisja przystępuje do ustalenia wyników głosowania w obwodzie i w tym celu liczy wszystkie karty (z wyjątkiem całkowicie przedartych) wyjęte z urny i liczbę tych kart wpisuje w części II ust. 1 pkt 1 protokołu.

Kolejną czynnością jest wydzielenie kart nieważnych, czyli kart do głosowania innych niż urzędowo ustalone, i kart, które nie zostały opatrzone pieczęcią obwodowej komisji do spraw referendum (art. 28 ustawy). Liczbę kart nieważnych wpisuje się w części II ust. 1 pkt 2 protokołu głosowania.

Następnie komisja ustala sposób głosowania na pozostałych kartach do głosowania (kartach ważnych) i dzieli karty na zawierające:

- głosy nieważne; są to karty, na których znaku w postaci dwóch linii przecinających się w obrębie kratki („x” lub „+”) nie postawiono ani w kratce przy odpowiedzi „tak”, ani w kratce przy odpowiedzi „nie”, oraz karty, na których znak („x” lub „+”) postawiono w obu kratkach (art. 29 ust. 2 pkt 1 ustawy). Kolejną czynnością jest podzielenie kart zawierających głosy nieważne na karty, na których głosujący postawili znak w obu kratkach, oraz na karty, na

których głosujący nie postawili znaku w żadnej z kratki,

- głosy ważne oddane na „tak”; są to karty, na których znak („x” lub „+”) postawiono tylko w kratce przy odpowiedzi „tak”,
- głosy ważne oddane na „nie”; są to karty, na których znak („x” lub „+”) postawiono tylko w kratce przy odpowiedzi „nie”.

Przy dokonywaniu powyższego podziału kart ważnych należy uwzględnić, że dopisanie na karcie innych pytań lub dokonanie innych dopisków nie wpływa na ważność głosu, gdyż dopisków nie bierze się pod uwagę (art. 29 ust. 4 ustawy). Postawienie znaku („x” lub „+”) w taki sposób, że punkt przecięcia linii tworzących znak znajduje się poza kratką, jest także dopiskiem. Jeżeli głosujący oprócz tego dopisku nie postawił znaku („x” lub „+”) w obrębie kratki, to głos jest nieważny (art. 26 ust. 3 ustawy).

Na podstawie dokonanego podziału kart według kryterium sposobu głosowania komisja oblicza:

- liczbę kart ważnych (czyli liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu). Liczbę tę otrzymuje się przez zsumowanie liczby kart, na których oddano głosy nieważne, liczby kart, na których oddano głosy ważne na „tak”, i liczby kart, na których oddano głosy ważne na „nie”. Liczbę tę komisja wpisuje w części II ust. 1 pkt 3 protokołu,
- liczbę głosów nieważnych, która stanowi sumę liczby kart (wydzielonych) bez znaku w kratce przy odpowiedzi zarówno na „tak”, jak i na „nie”, oraz liczby kart z takim znakiem w obu kratkach. Liczbę głosów nieważnych komisja wpisuje w części II ust. 2 pkt 1 protokołu, a niżej pod lit. a) — liczbę kart ze znakiem w obu kratkach, pod lit. b) zaś — liczbę kart bez znaku w żadnej z kratki,
- liczbę głosów ważnych, sumując liczbę kart, na których oddano głosy ważne na „tak”, i liczbę kart, na których oddano głosy ważne na „nie”. Liczbę tę komisja wpisuje w części II ust. 2 pkt 2 protokołu głosowania, a niżej pod lit. a) — liczbę kart zawierających głosy ważne na „tak”, pod lit. b) zaś — liczbę kart zawierających głosy ważne na „nie”.

Wypełniając część II protokołu komisja dokonuje sprawdzenia arytmetycznej zgodności ustalonych danych liczbowych zgodnie z treścią objaśnień zawartych na końcu formularza protokołu. Należy również sprawdzić, czy liczba głosów nieważnych (wpisana w części II ust. 2 pkt 1) stanowi sumę liczb wpisanych pod lit. a) (postawienie znaku w obu kratkach) i lit. b) (niepostawienie znaku w żadnej kratce).

W wypadku stwierdzenia braku zgodności arytmetycznej danych liczbowych należy dokonać ponownego przeliczenia i ustalić właściwe liczby. Z tego powo-

du wskazane jest wpisywanie ustalonych liczb na arkuszach pomocniczych i po stwierdzeniu ich zgodności arytmetycznej wpisywanie do protokołu.

Przewodniczący komisji obowiązany jest zwrócić się do mężów zaufania z pytaniem, czy wnoszą uwagi z wymienieniem konkretnych zarzutów.

Gdy do przebiegu głosowania lub ustalenia jego wyników zgłosił uwagi i zarzuty mąż zaufania lub uczynił to członek komisji (art. 30 ust. 5 ustawy), komisja wpisuje w protokole treść zarzutów i ustosunkowuje się do nich w protokole albo dołącza odrębne wyjaśnienie. Wyjaśnienie to podpisuje i opatruje pieczęcią przewodniczący obwodowej komisji.

Protokół głosowania w obwodzie komisja sporządza w dwóch egzemplarzach; podpisują go wszyscy członkowie komisji obecni przy jego sporządzeniu.

Oba egzemplarze protokołu opatruje się pieczęcią komisji.

7. Niezwłocznie po sporządzeniu protokołu głosowania w obwodzie komisja wywiesza przy wejściu do lokalu, w którym odbyło się głosowanie, informację o wynikach głosowania.

W informacji wymienia się liczby:

- osób uprawnionych do udziału w referendum,
- osób, którym wydano karty do głosowania,
- oddanych kart nieważnych,
- oddanych kart ważnych, czyli osób, które wzięły udział w głosowaniu,
- głosów nieważnych,
- głosów ważnych, w tym:
 - głosów ważnych „tak”,
 - głosów ważnych „nie”.

Informację można sporządzić wykorzystując zapasowe egzemplarze protokołu głosowania w obwodzie. Informację o wynikach głosowania podpisują wszyscy członkowie komisji obecni przy jej sporządzeniu.

8. Przekazanie protokołu głosowania w obwodzie wojewódzkiej komisji do spraw referendum

Obwodowa komisja przekazuje niezwłocznie wojewódzkiej komisji do spraw referendum jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie.

Protokół jest przekazywany w sposób ustalony przez wojewódzką komisję do spraw referendum, to jest bezpośrednio do wojewódzkiej komisji lub do rejonowego punktu odbioru, w którym kopertę z protoko-

tem, bez jej otwierania, przejmie za pokwitowaniem osoba upoważniona przez wojewódzką komisję do spraw referendum.

Przy czynnościach odbioru kopert z protokołami w punkcie rejonowym, a w miarę możliwości w czasie transportu, mogą być obecni mężowie zaufania.

„Referendum konstytucyjne

Województwo, gmina

Obwodowa Komisja do Spraw Referendum Nr w

ul. telefon

- kopertę z protokołem dostarcza do wojewódzkiej komisji do spraw referendum przewodniczący obwodowej komisji lub jego zastępca, któremu w czasie transportu, w miarę możliwości technicznych, mogą towarzyszyć mężowie zaufania. W tym czasie w lokalu obwodowej komisji pozostaje co najmniej jeden z jej członków, aby w razie konieczności pilnie zwołać, na polecenie przewodniczącego, posiedzenie komisji w sposób wcześniej uzgodniony z pozostałymi członkami komisji,
- bezpośrednio po otrzymaniu protokołu wojewódzka komisja do spraw referendum dokonuje arytmetycznej kontroli zgodności danych oraz prawidłowości sporządzenia protokołu. O przyjęciu protokołu przewodniczący obwodowej komisji jest niezwłocznie informowany. Informacja ta pozwala na zakończenie dyżuru w siedzibie obwodowej komisji.

9. Przekazanie dokumentów z przeprowadzonego głosowania

Po przyjęciu protokołu przez wojewódzką komisję do spraw referendum obwodowa komisja prze-

Przy przekazywaniu protokołu obowiązują następujące zasady organizacyjne:

- protokół jest przekazywany w kopercie zaklejonej i opieczętowanej w miejscach sklejenia, której nie wolno otwierać w trakcie odbioru i transportu, do wojewódzkiej komisji do spraw referendum. Koperta musi być opisana następująco:

kazuje dokumenty z przeprowadzonego głosowania na przechowanie właściwemu wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) w oddzielnie zapieczętowanej paczce, oznaczonej: „Dokumenty z przeprowadzonego głosowania w referendum konstytucyjnym w obwodzie głosowania nr w.....”.

Dokumenty te stanowią w szczególności:

- drugi egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie,
- oddzielnie zapakowane i oznaczone karty do głosowania — ważne i nieważne, całkowicie przedarte,
- nie wykorzystane karty do głosowania.

W oddzielnej paczce (kopercie) komisja przekazuje spis osób uprawnionych, wraz z załączonymi zaświadczeniami o prawie do głosowania.

Pieczęć obwodowej komisji do spraw referendum przewodniczący komisji przekazuje wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) odrębnie.